

Słownik pojęć pedagogicznych stosowanych w opiniach i orzeczeniach

Analizatory – są neurofizjologiczną podstawą odbioru i przetwarzania bodźców w spostrzeżenia; trzy analizatory biorą udział w procesie czytania i pisania : wzrokowy, słuchowy i kinestetyczno – ruchowy.

Analizator kinestetyczno – ruchowy – funkcja mózgu odpowiedzialna za odbiór doznań płynących z ciała np. doznania dotykowo – kinestetyczne z poruszającej się ręki trzymającej długopis podczas czynności pisania.

Analizator słuchowy – funkcja mózgu odpowiedzialna za percepcję (odbiór i rozpoznanie) informacji słuchowych, w tym dźwięków mowy , ich zapamiętywania i przetwarzania. Uczestniczy w porozumiewaniu się za pomocą mowy.

Analizator wzrokowy – funkcja mózgu odpowiedzialna za odbiór bodźców wzrokowych, w tym znaków graficznych; sprawne funkcjonowanie jest niezbędne w nauce czytania i pisania. Podczas czytania sprowadza się do spostrzegania tekstu, wyodrębniania z niego wyrazów, a w nich kolejnych liter, tworzących sekwencje znaków w graficznej strukturze wyrazu, odróżniania podobnych liter, zapamiętywania ich i rozpoznawania. Podczas pisania zachodzi proces przypominania sobie kształtu liter, sposobu łączenia ich w strukturę, jaka jest sylaba a następnie łączenia sylaby w wyrazy, wyrazów w zdania i konstruowanie tekstu prawidłowo rozplanowanego przestrzennie na kartce zeszytu.

Analiza wzrokowa – umiejętność rozkładu całości obrazu na poszczególne elementy.

Analiza głoskowa – umiejętność rozkładania słów na poszczególne elementy składowe – głoski, które odpowiadają fonemom (najmniejszym cząstkom języka).

Analiza sylabowa – umiejętność rozkładania słów na sylaby.

Błędy specyficzne – błędy typowe , charakterystyczne dla dysleksji rozwojowej, symptomatyczne dla różnych przyczyn ich powstawania, zależne od tego , jaka funkcja rozwija się nieprawidłowo (np. wzrokowe, słuchowe)

Cząstki fonologiczne – głoski, sylaby, logotomy.

Deficyty rozwojowe (inaczej dysfunkcje, deficyty parcjalne lub fragmentaryczne) – zaburzenia rozwoju psychomotorycznego, opóźnienia rozwoju psychomotorycznego, wolniejsze tempo rozwoju poszczególnych funkcji. Deficyty mogą mieć różny zakres , dlatego wyróżnia się parcjalne – o większym zakresie i fragmentaryczne – o węższym zakresie.

Dostosowanie wymagań – to zastosowanie takich kryteriów egzekwowania wiedzy i umiejętności, które uwzględniają możliwości i ograniczenia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania dziecka.

Dysleksja rozwojowa – specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu, występujące u dzieci o prawidłowym rozwoju intelektualnym. Termin „rozwojowa” wskazuje na jej wczesne uwarunkowania, trwające od początku nauki czytania i pisania. Dysleksja nie wynika wprost z wad wzroku, słuchu ani zaniedbania środowiskowego czy dydaktycznego.

Dysleksja – specyficzne trudności w opanowaniu procesu czytania (wąskie ujęcie), występujące u dzieci o prawidłowym rozwoju intelektualnym, które mimo własnych starań i prawidłowych metod dydaktycznych szkoły, znacznie odbiega stanem swych umiejętności czytania (technika, rozumienie) od poziomu osiągniętego przez rówieśników i na danym etapie edukacyjnym.

Dysortografia – specyficzne trudności w opanowaniu poprawnej pisowni, występujące u dziecka o prawidłowym rozwoju intelektualnym, od początku nauki szkolnej. Rozpoznajemy w przypadkach, gdy trudności występują pomimo znajomości zasad poprawnej pisowni, prawidłowej motywacji do pracy nad poprawą pisania, braku wad zmysłów i zaniedbania pedagogicznego a spowodowane są zaburzeniami w rozwoju procesów poznawczych i funkcji percepcyjno – motorycznych.

Dysgrafia – trudności w opanowaniu poprawnej formy graficznej pisma, zaburzony poziom graficzny pisma znacznie utrudniający odczytanie pisma. Dysgrafia wyraża się w formie zniekształceń strony graficznej takich jak niedokładności w odtwarzaniu liter, nieprawidłowe proporcje liter, brak połączeń liter w wyrazie , brak należytego odstępu między literami i wyrazami. Zniekształcenia te wynikają z zaburzeń funkcji percepcyjno – motorycznych (motoryki ręki, koordynacji wzrokowo – ruchowej, percepcji wzrokowej). Utrzymują się we wszystkich formach pisania i nie ustępują samoistnie.

Głęboka dysleksja rozwojowa – głębokie zaburzenia w uczeniu się podstawowych technik szkolnych o specyficznym charakterze (postać kliniczna wg ICD – 10). Jako podstawę rozpoznania przyjmuje się zatrzymanie się na poziomie czytania elementarnego i nieosiągnięcie czytania zaawansowanego ze współwystępującymi poważnymi zaburzeniami w opanowaniu poprawnej pisowni. Najczęściej współtowarzyszą nasilone trudności w budowaniu wypowiedzi na piśmie, błędy stylistyczne, gramatyczne i interpunkcyjne (w klasyfikacjach medycznych określa się je jako zaburzenia ekspresji pisania). Wskaźniki diagnostyczne to szeroki obszar zaburzeń, głębokie deficyty rozwojowe oraz trwałość zaburzeń. Występowanie głębokiej dysleksji rozwojowej jest podstawą do zwolnienia z nauki drugiego języka obcego.

Funkcje słuchowo - językowe – zdolności, które umożliwiają w sposób swobodny i poprawny posługiwanie się przyswojonym językiem w formie pisemnej i ustnej.

Integracja percepcyjno – motoryczna – prawidłowe skoordynowanie i współpraca funkcji wzrokowych, słuchowych i ruchowych.

Koordynacja wzrokowo – ruchowa – współdziałanie, zharmonizowanie funkcji wzrokowych i ruchowych (manipulacyjnych), współpraca „oka i ręki”, dzięki której można wykonywać precyzyjne ruchy rąk pod kontrolą wzroku, między innymi rysować, pisać.

Lateralizacja jednorodna – dominacja czynności ruchowych jednej ze stron ciała, związana z funkcjonalną dominacją jednej półkuli mózgowej nad drugą, dotyczy wszystkich parzystych organów człowieka - oka, ręki, nogi. Powstaje stopniowo i ustala się na ogół w wieku przedszkolnym.

Lateralizacja skrzyżowana – ustalona dominacja narządów ruchu i wzroku, jednakże nie po tej samej stronie ciała (np. dominacja prawego oka i lewej ręki), co wskazuje na brak całkowitej dominacji jednej z półkul mózgowych dla czynności ruchowych.

Motoryka duża – sprawność ruchowa całego ciała (w tym np. zdolność utrzymania równowagi ciała, koordynacja dużych grup mięśniowych i ruchów kończyn podczas biegania, chodzenia, skakania, jeżdżenia na rowerze, hulajnodze, deskorolce, pływania).

Motoryka mała – sprawność ruchowa rąk w zakresie szybkości ruchów, ich precyzji i płynności; czynności manualne niezbędne podczas samoobsługi, rysowania, pisania.

Motoryka narządów mowy – (poprawność artykulacji) sprawność ruchowa narządów mowy, która decyduje o poprawności wymowy.

Pamięć mimowolna (mechaniczna) – zdolność do przyswajania wiedzy w sposób mimowolny, nieuświadomiony; polega na utrwaleniu się w centralnym układzie nerwowym śladu pamięciowego spostrzeżenia (obrazu wzrokowego, słuchowego lub dotykowego)w postaci zapamiętania mimowolnego (mechanicznego) a więc bez zaangażowania motywacji i większego wysiłku.

Pamięć wzrokowa – zdolność do utrwalania i przypominania informacji wizualnej (zapamiętywanie spostrzeżeń wzrokowych) i dzięki temu przyswajania wiedzy, w tym obrazów graficznych wyrazów z trudnością ortograficzną.

Pamięć słuchowa – zdolność do utrwalania i przypominania informacji dźwiękowej (zapamiętywanie spostrzeżeń słuchowych, werbalnych i niewerbalnych) i dzięki temu przyswajanie wiedzy.

Pamięć słuchowa bezpośrednia – pozwala zapamiętać i natychmiast odtworzyć usłyszany materiał. Ograniczona jest do niewielkiej liczby elementów, zwykle związana z koncentracją uwagi.

Pamięć sekwencyjna – zdolność do przyswajania, przetwarzania, utrwalania i przypominania sekwencji cyfr, nazw (np. pór roku, miesiące, dnia tygodnia) jest obniżona u dzieci z dysleksją na podłożu zaburzeń funkcji słuchowo – językowych i ruchowych.

Proces automatyzacji pisania – pisanie w automatyczny sposób, niezależny od świadomego wysiłku (skupiającego całą uwagę na wykonywanej czynności pisania) odbywa się na bazie udoskonalonego utrwalonego mechanizmu współdziałania ośrodków mózgowych zaangażowanych w czynność.

Rozwój psychoruchowy – całość procesów psychicznych (intelektualnych, orientacyjno – poznawczych oraz motorycznych) rozwijających się harmonijnie.

Ryzyko dysleksji – obecność symptomów dysharmonijnego rozwoju psychoruchowego dziecka (deficyty rozwoju funkcji uczestniczących w czynności pisania i czytania), które zapowiadają wystąpienie dysleksji rozwojowej.

Śluch fonemowy – zdolność różnicowania głosek, dzięki dokonywaniu analizy dźwięków mowy i odróżniania ich (np. z-s, które brzmią podobnie, ponieważ różnią się tylko jedną cechą dystynktywną).

Umiejętności fonologiczne – operacje w zakresie operowania częstkami fonologicznymi takimi jak głoski, sylaby, logotomy (części wyrazów nie będące sylabami ani głoskami). Operacje te to wyodrębnianie zdań z potoku wypowiedzi, słów ze zdań oraz sylab i głosek za słów.